

BIBEL, OMVENDELSE, MISSION OG MENIGHED: ET RESPONSUM

Lektor, ph.d. cand.theol. Kurt E. Larsen

Redaktøren af dette tidsskrift har bedt om en kommentar til de fire foregående dokumenter. Jeg vil først rose det initiativ, der ligger bag dem. Det er værdifuldt, at folk fra forskellige kirkelige og teologiske traditioner sætter sig sammen og taler sig frem til fælles formuleringer. Det er vigtigt for os, at vi ikke graver os ned i vores egen kirkelige tradition, men tænker i retning af øget sammenhold og øget fællesskab mellem kristne, så langt der er læremæssig basis for det. Men det kræver jo, at man først sætter sig sammen. Dialogen med kristne brødre og søstre kan åbne øjnene for stærke og svage sider i ens egen og andres traditioner. Man kan lære af hinanden, da vi alle har en tendens til at vægtlægge bestemte sider af Bibelens budskab. Arbejdet med at få et stadigt mere fuld-bibelsk syn er vigtigt for os selv, for det bagland, som vi arbejder i til daglig og for dansk kirkeliv i det hele taget.

Kirkelivet er i disse år i et usædvanligt stærkt opbrud. Nye valg- og lutherske fri-

menigheder opstår. Frikirker fusionerer. I denne situation er det specielt udfordrende at arbejde med at finde vejen frem, så man ikke kaster sin tradition ud i nytænkningens hellige navn, og heller ikke svarer på tidens udfordringer ved at grave sig dybere ned i dem. Det er en stor teologisk udfordring at stifte nye menigheder. Jeg har hørt Luther citeret for at have sagt, at det tager ti år at bygge en menighed op, mens en sværmer kan ødelægge den på et øjeblik. Skulle Luther ikke have sagt det, så er det vist desværre rigtigt alligevel. Teologiske samtaler og drøftelser af denne art kan vise sig meget værdifulde i denne brydningstid, så ikke sværmeri, naivitet og historieløshed kommer til at ødelægge de menigheder, der skyder frem i den bedste mening.

Lidt historisk er det vist også med disse fælles erklæringer. Før 1970'erne ville den slags arbejde have været ganske utænkeligt i dansk kirkeliv. Måske er det ligefrem første gang?

Jeg støtter altså varmt den teologiske

arbejdsproces bag disse erklæringer. Det foreliggende resultat er der også meget godt at sige om. Da læseren næppe er interesseret i venskabeligt rygklapperi, vil jeg i stedet pege på nogle punkter, der kan arbejdes videre med. Netop fordi der er gjort et godt arbejde allerede, er der grund til at pege på elementer, der burde arbejdes mere med til gavn for hele den – oh, skrækkelige ord! – evangelikale del af dansk kirkeliv.

Er evangelikal et heldigt begreb i Danmark?

De foreliggende teologiske erklæringer bruger ikke ordet “evangelisk” mens “protestantisk” kun bruges i Bibel-afsnittet. I stedet tales meget om “evangelikale”. Det har altid lydt lidt udansk i mine ører, og jeg finder det ikke særligt heldigt.

Biskop Henrik Christiansen i Aalborg blev engang så sur over at en Tv-reportage fra USA sammenlignede “evangelikale” og “evangelistiske” kristne i USA med danske missionsfolk, at han i Præsteforeningens Blad skrev en artikel til klargøring af begreberne (Prf.Bl. 2004). Heri fulgte han ordet “evangelisk”, et oprindeligt skældsord, og dets afledninger og oversættelser rundt i verden. Til engelsk oversattes det reformatoriske ord til “evangelical”, der så fortsatte med at betyde “ikke-romersk-katolsk”. Da “Evangelical Alliance” stiftedes i England i 1846 blev det oversat til “Evangelisk Alliance” på dansk.

I USA og England kom “evangelical” dog mere og mere til at betegne en særlig gruppe inden for de evangeliske kirker. Professor David Bebbington fra Stirling University har samlet de fire begreber, der kendetegner “evangelicals”: Biblicentrism, crucicentrism, activism, conversionism. Hvor Bibelen, korset, mission og personlig tro vægtlægges er man “evangelical”. Man kan altså høre til en “evangelisk kirke” og

dog ikke være “evangelical”. Pew Forums oversigt over amerikansk kirkeliv skelner mellem “Evangelical protestants” og “Main line protestants”, der henholdsvis har tilslutning fra 26 og 18% af USA’s befolkning. (<http://religions.pewforum.org/affiliations>).

En særlig vanskelighed ved at knytte begrebet evangelikal til en særlig teologisk profil er det, at mange romerske-katolikker i USA i dag vil forstå sig som hørende til gruppen. De genkender sig selv i de fire kendetegn: Biblicentrism, crucicentrism, activism, conversionism, og er “evangelikale” i teologisk profil, men altså også medlemmer af den romersk-katolske kirke. Det samme ser man i Europa, hvor konservative/bibeltro protestanter begynder at se slægtskabet med de romersk-katolske. Her i Aarhus er den romersk-katolske menighed også medlem af Evangelisk Alliance, fordi man føler fællesskab med “de evangelikale”. Jeg vil derfor opfordre til at arbejde på at finde en anden selvbetegnelse end “evangelikal”, således at de ikke kommer til at lukke nogle ude, som vi i virkeligheden har rigtigt meget til fælles med: Herboende kristne i de romersk-katolske, ortodokse og forskellige orientalske kirker. Det kunne være godt med et bedre samlende begreb til at samle os i en tid, hvor gamle skel eroderes og nye opstår.

Det er dog lettere at pege på svagheder ved ordet “evangelikal” end at finde et bedre ord. “Urkristne” og “klassisk kristne” kan man vel ikke benytte om vores brødre og søstre i baptistkirker og andre kirker, der kun praktiserer troendes dåb – og ikke har fået øjnene op for det dybt evangeliske i barne-dåben? At tale om “kristne med konservativ teologi” giver mening i mange sammenhænge, men om Pinsebevægelsen falder hverken ordet “konservativ” eller “teologi” først i munden. “Bibeltro vækkelseskristne” kunne man overveje, men det er der også problemer med.

Hvorfor lige disse fire temaer?

Man kan godt blive sur på en anmelder, der bruger sin spaltepads på at efterlyse emner, som forfatteren har undladt – som om man kan komme ind på alt! Her finder jeg dog, at det er lidt tankevækkende at se på emnevalget. Det er vigtige emner, der er taget op, men hvorfor netop disse fire? Jeg kender ikke forhistorien, og vil derfor tillade mig at anmelde dette valg af temaerne: Bibel, omvendelse, mission og menighed som noget på godt og ondt tidstypisk.

I Apostlenes Gerninger 2,42 var der også fire emner, blot nogle lidt andre: Apostlenes lære, fællesskabet, brødets brydelse og bønnerne. At man i de teologiske samtaler har fravalgt at tale om nadveren (brødets brydelse) kunne hænge sammen med, at den hellige nadver, og teologien omkring den, står meget svagt hos "evangelikale" i Danmark. Hvis jeg har ret i den påstand, så er det jo et problem i sig selv. Så har vi altså andre prioriteringer end de første kristne. At en drøftelse af nadveren kunne afsløre store principielle forskelle mellem "evangelikale", er åbenbart, især hvis man tænker nogle af de romersk-katolske med. Men netop derfor var der grund til at arbejde med det tema. Hvis man glider af på de store knaster, så bliver det at være "evangelikal" let til noget glat og overfladisk, og det er der ikke megen fremtid i.

På Evangelisk Alliances hjemmeside er der henvist til fem hovedord: Ordet, efterfølgelsen, missionen, fællesskabet og bønnen. At efterfølgelsen er taget med, giver god mening, eftersom netop efterfølgelse af Kristus i et helligt liv er den store udfordring i dag. Antinomismen i samfundet sniger sig let ind i den frommeste frikirke og missionsforening, fordi påvirkningen fra medierne er så massiv. Det ville derfor give rigtig god mening, hvis "evangelikale" kristne ledere satte sig sammen for at hjælpe hinanden

og deres baglande til at turde være en kristen modkultur. Til frimodigt at hævde en bibelsk etik. Til kvalificeret at kunne gå op mod tidens strøm. Jeg kunne i et pessimistisk øjeblik godt være bange for, at man i de teologiske samtaler har undladt at røre ved denne varme kartoffel. Vi "evangelikale" vil gerne være fremme i skoene. Vi vil meget gerne ligne verden i udtryksformer. Vi vil gøre tærskelen til kirken mindre. En bekendende kristen, der har succes i verden med sin X-factor eller som sportsmand, er sikker på stor omtale i den "evangelikale" presse. Der er en vis fare for, at vi til gengæld bliver lidt flove over den, der åbenlyst taler imod abort, unges alkoholvaner eller pornificeringen af det offentlige rum.

Artikel 1: Godt teologisk arbejde om Bibelens væsen og brug

Artiklen om Bibelen finder jeg forbilledlig. Der er gjort et solidt teologisk arbejde og der gives konkrete praktiske råd. Artiklen er grundig og har relevante noter med. Det er godt, at man ikke nøjes med "glatte" ord, men for eksempel konkret påpeger fundamentalismens styrker og problemer. Det er vigtigt i anvisningen af en vej at gå. Der var så en hel andre standpunkter, som man med udbytte kunne have lagt afstand til, udover fundamentalismen.

At man i artiklen lægger så megen vægt på fortællingen af Bibelen er godt. I den globale pinsebevægelse formidles mange ting mere globalt, end i det af intellekt og megen læsning prægede luthersk-reformerte miljø. Det er værdifuldt at få anvist nye veje til mundtlig bibelformidling, også hos os, hvor overraskende mange ikke læser bøger. Det er også godt, at man i artiklen henviser til den åndelige kamp, som vi står i. Med omtalen om Djævelens rolle er man pludselig præmoderne, læs: bibelsk, mens de øvrige artikler ellers kan siges at have en

modernistisk hældning, der lader kirkens fremtid afhænge rigtigt meget af menneskers arbejde, menneskets teologiske besindelse, menneskets evne til nytænkning og så videre.

Det er godt, at der nævnes nye metoder til formidling. Folkeskolen lærte engang alle danske børn det basale om Bibelen. Det er ikke tilfældet mere, så noget nyt må til. Eller måske skulle man netop tilbage. "Evangelikale" kredse står bag en ret stor procentdel af danske friskoler og efterskoler. Mon man der benytter anledningen til at give den basale katekismusundervisning?

Artikel 2: Kort om omvendelse

Artiklen er kort og som sådan også tyndere end de andre artikler. Her savnes en klar afstandtagen til en række problemer, som vi er oppe imod. Vi er jo stærkt oppe imod andre religioner, imod synkretismen og imod kristne teologers tanker om alles frelse. I artiklen er man tilsyneladende mere optaget af, at kristne får forstået frelsen holistisk end af at markere grænsen op over for andre.

Glædeligt er det derimod, at en blandet gruppe af kirkeledere, hvor under også repræsentanter for pinsebevægelsen findes, kan skelne klart mellem retfærdiggørelse og helliggørelse. Til gengæld er artiklen set med lutherske øjne meget tynd, når det gælder dåb og nadver, der blot bliver tegn på overgivelse. Jeg savner den bibelske tale om sakramenternes gave. Og så er det vel rigtigt, at vores tid er meget præget af individualisme og "sakralisering af selvet", men det bør nu efter min mening ikke primært føre til, at evangeliet skal genfortolkes. Snarere skal der bedes mere, så de kristne hjem, foreninger og menigheder virkelig bliver kraftcentre og modkulturer, der kan bære det gamle, altid mærkelige og

altid ubegribelige budskab videre til netop denne generation. Men heri ligger vel udfordringen, fordi vi selv er del af tiden. Jeg er ikke meget enig i, at "det er i fastholdelsen af denne helhed ("Frelsen er vertikal og gælder gudsforholdet og tillige horisontal og gælder menneskelivet"), at forkyndelsen har sin virkekraft og sin relevans." Relevant er den kristne forkyndelse dybest set altid, og virkekræftig er den, når Guds Ånd bruger den – og det kan ske både i det stille og i store vækkelser, både gennem det jævne lægmandsvidnesbyrd, og når den store prædikant sætter Themsens i brand med sine ord. Dog fremmer det sandsynligvis forkyndelsens kraft, hvis den understøttes af en menighedssammenhæng, hvor tilhørerne folk kan se, at ordet kan leves ud i praksis.

Kirken er på vej, og vi kan lære af andre, ja, ja – men vi kan nu lære mere af oldkirken, der vidste, at kirken i den multireligiøse verden var det sted, hvor man havde fundet sandheden, og gav denne videre til andre, der var fortabte uden Jesus. Det eskatologiske element var vigtigt i oldkirken, men det kommer ikke så tydeligt frem i artiklen.

Artikel 3: Selvkritiske ord om mission

Artiklen om mission skal roses for at være meget afbalanceret. Skellet mellem troende kristne og ikke-troende står klart. Den evige fortabelses perspektiv er med – samtidigt med den kristnes kald til diakonal omsorg. Der står meget om dialog, uden at proklamationen er glemt.

Triumfalisme kan man ikke beskyldte artiklen for. Tværtimod. Der står så meget om, at vi kun er menneskers medvandrere, fordi vi selv lever i usikkerhed, at det nærmer selv selvpineri. Jeg synes, forfatterne går for langt, når de siger: "Derfor består

mission ikke i at sige: Kom over til os!” I oldkirken havde de ikke problem med at sige: Kom over til os. Hippolyt skrev i 200-tallet en opfordring til at huske at gå til gudstjeneste hver morgen: “Man skal være ivrig efter at opsøge menighedens fællesskab, hvor ånden blomstrer.” Det kan vi også frimodigt invitere folk til i dag, ikke fordi vi kristne blomstrer, men fordi vi har det ord og de sakramenter, der alene bringer Kristus og frelsen til mennesker. Nådemedlerne får virkelig Ånden til at blomstre! Vi i den kristne menighed har ikke sandheden som personlig besiddelse, men vi har Ordet, og kun vi kender ham, der er Sandheden – for alle mennesker.

Og forkyndernes svage autoritet i dag: “Forkynderen har ikke på forhånd en særlig givet autoritet i menneskers øjne.” Jeg har prøvet at finde den periode i kirkehistorien, hvor forkynderne blev set på som autoriteter, blot fordi de stillede sig op på en prædikestol. Jeg har ikke kunnet komme i tanken om den. Det er sandt, at mange prædikanter i tidens løb har nydt stor tillid og haft megen autoritet, men det var nok altid, fordi de med deres tjeneste og liv havde gjort sig fortjent til det. Det er dybt forargeligt, hvis en doven præst klager over, at “folk i dag” ikke længere ser hen til præsten som autoritet. Til gengæld kan den præst eller lægprædikant, der år ud og år ind forkynder ordet troværdigt og efter bedste evne, og som er klar til at give medmennesker sin tid og sine penge, med årene vinde sig autoritet.

Artikel 4: Ikke en særlig dansk måde at tale om menighed på

Der siges i artiklen om menighed meget godt og rammende om det at være kirke og menighed i dag, om det globale perspektiv, om zapperkulturens udfordringer og så videre. Men jeg savner mere fokus på en

dansk virkelighed, hvor sagen jo er, at langt de fleste “evangelikale” findes i folkekirken virkelighed af kirke + missionshus, kirke + forening. Et mindretal af “evangelikale” findes i frikirker og “evangelikale” fri- og valgmenigheder. Det kunne være interessant at vide, hvordan det talmæssige forhold er. Er det 5:1 eller 10:1 eller? Jeg, der indtil nu har hyldet den såkaldte ellipsestruktur som den bedste måde at forholde sig til den danske virkelighed på, føler mig ikke så godt repræsenteret i artiklen.

Artiklen er opmærksom på den fare, der hedder evangelikale modernistiske metodejagt. Tror en menighed at skulle vinde fremgang ved hele tiden at være længst fremme i skoene med musik, teknologi, management og så videre, så ender det i mental overanstrengelse hos medlemmerne. Og det kræver en stor mængde af unge og resursestærke folk at opretholde den profil. Det lutherske kirkesyn har sin styrke i at sætte sin lid til at Guds Ånd virker gennem Ordet og sakramenterne, og skaber tro, når og hvor Gud vil det. Gud kan skabe levende tro og gode menigheder gennem folk, der ikke var kreative, nytænkende teologer, og hvis metoder og former ikke var specielt avancerede. Jeg vil naturligvis ikke bestride, at det kan være udmærket at overveje kirkens ydre former. Men når talen er om moderne former, er det en tanke værd for os “evangelikale”, at det som hovedregel er de protestantiske kirker, der oplever tilbagegang i Europa – ikke de ortodokse eller den romersk-katolske. Herhjemme falder folkekirken i medlemstal, men vistnok ikke i antal kirkegængere. Det kan hænge sammen med, at man har fundet nye, gode gudstjenesteformer. Det kan også hænge sammen med, at man har fundet tilbage til gamle former med rod i kirkens gamle liturgier. Måske er det slet ikke nytænkning og efteruddannelse, vor tids menighedsliv

savner – måske er det bod og bøn?

Så tegner man et billede af nutidens menneske som brudt: "Et ufuldkomment fællesskab af brudte mennesker under forvandling." Det er rigtigt, at der findes brudte mennesker, og al ære og respekt til frikirkerne, der vistnok har været specielt gode til at modtage og hjælpe de brudte. Men som helhed finder jeg beskrivelsen skæv. Jeg er ikke brudt og desværre heller ikke meget under forvandling, men jeg er synder, der lever under Guds nåde, og som sådan på vej mod den forvandling, der skal ske, når basunen lyder ved Jesu komme i skyen. Pointen er vigtig, for vi skal også være menighed for den almindelige danske håndværker og IT-mand, der ikke føler sig brudt, men er udmærket tilfreds med sin tilværelse. Kirken skal ikke i sit sprogbrug signalere, at den kun er for kvinder og sarte sjæle. Det indtryk har nogle måske, og derfor er de kun lejlighedsvis kirkegængere. Men disse "hobby-protestanter", som Jakob Haugaard kalder dem, kommer, når ellers deres kirke (folkekirken) har noget rele-

vant at tilbyde dem. Det har folkekirken af forskellige gode og dårlige grunde mest for børn, og derfor kommer man til kirke når man er i den livssituation at have små børn.

Der tales om de kirkeløse kristne, så man får indtryk af, at dette var et nyt fænomen. I folkekirkens sogne har de kirkeløse kristne som regel været den største gruppe i de sidste 200 år. H. C. Andersen skrev om Jesus som den eneste frelser og hans bøger ånder af bøn og fromhed, men kirken stod han fremmed overfor. Siden har det næsten været et dansk dogme, at man godt kan være en god kristen uden at gå i kirke. Når en frikirke eller valgmenighed får en vis alder, vil den efter al erfaring opleve den samme udfordring. Så er der potentiale til menighedsvækst i at uddelegere opgaver i kirken til folk, der ikke ellers kommer, fordi det at være kordegn, menighedsrådsmedlem, kaffebrygger og børneklubleder erfaringsmæssigt kan være en god måde at få kirkeløse kristne gjort til kirkekristne på.